

Adelgade 60, Hobro. Udgravning af husrester fra renæssancen

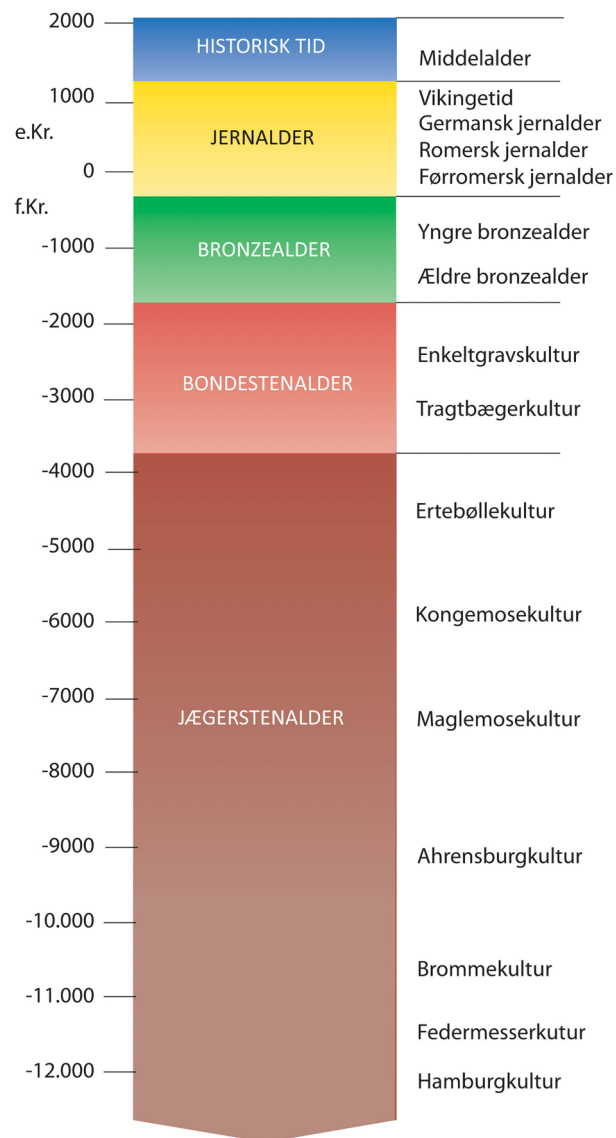
Arkæolog Jeanette Ladefoged Halkier

Prospekt af Hobro 1753, set fra nordre side. Tegnet af Johan Jacob Bruun.

Indholdsfortegnelse

Indledning	3
Undersøgelsens baggrund	3
Lokalområdet i historisk kontekst	4
Undersøgelsens resultater	4
Sammenfatning og perspektivering	6
Hvis du vil vide mere	6

Indledning

Denne kulturhistoriske rapport giver et overblik over museets arkæologiske udgravning i baggården Adelgade 58, 60 og 60A i Hobro. Udgravningen blev udført i perioden 17. februar 2020 til den 27. februar 2020, og resulterede blandt andet i udgravningen af mulige materialetagningsgruber, terrænreguleringer og et nedbrændt hus. Anlæggene spænder vidt og dateres fra oldtid til renæssance. Udgravningens hovedanlæg udgøres dog af det nedbrændte hus, der dateres til renæssancen (1536-1660).

Undersøgelsens baggrund

Den pågældende udgravning er foranlediget af etableringen af nye rørføringer for spildevand og regnvand i baggården til ejendommene Adelgade 58, 60 og 60A, der er beliggende i Hobros middelalderlige bykerne. Lokaltiteten befinder sig indenfor det udpegede kulturarvsareal af national betydning for Hobro by, og placere sig med tæt nærhed til flere markante markører i byen. Herunder kan bl.a. nævnes Hobro kirke og et 1300-tals voldsted, jf. fig. 1.

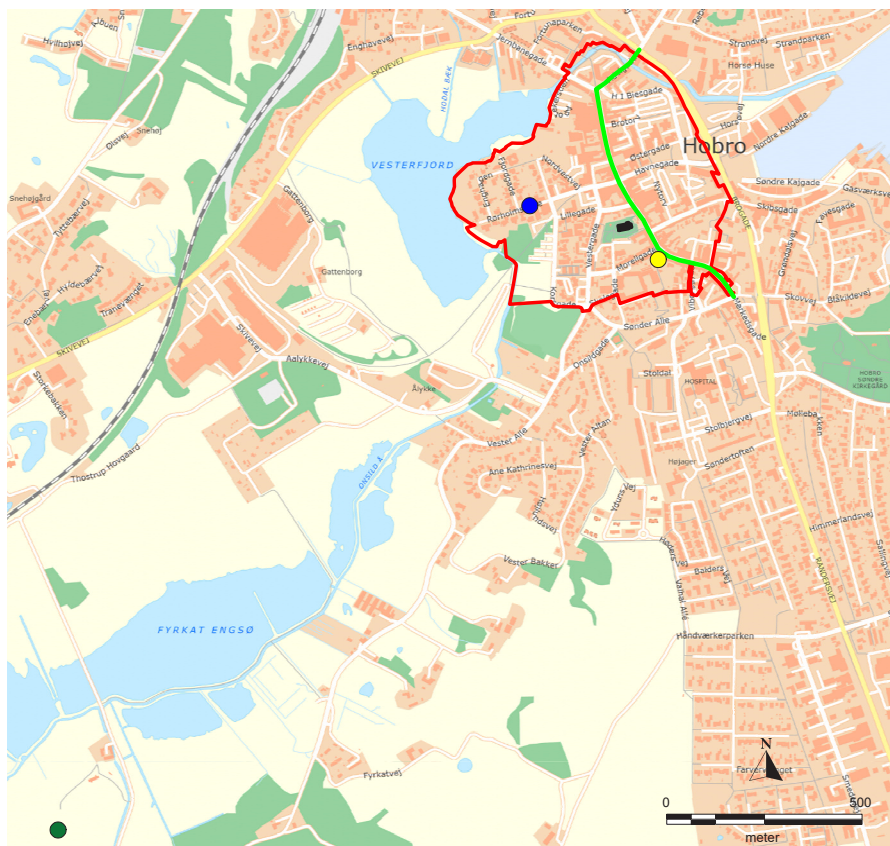

Fig. 1. Skærmkort over Hobro. Med rød streg angives kulturarvsarealet af national betydning, mens prikkerne angiver placeringen af Hobro kirke (sort), 1300-tals voldstedet (blå), Ringborgen Fyrkat (mørkegrøn, nederst tv.) og den aktuelle lokalitet (gul). Den grønne streg markerer hovedgaden Adelgade.

Trods Hobros høje alder, er kendskabet til byens ældste historie beskedent. De skriftlige og historiske kilder er således kun få, og Hobro rummer ikke et særligt stort antal gamle ejendomme, idet mange af disse er forsvundet i bybrande og ved byfornyelse. Den pågældende undersøgelse vil således kunne bidrage til opfattelsen af byens ældste historie samt give et indblik i Hobros udbygning mod syd. Peder Hansen Resens prospekt fra 1677 angiver således at byen strakte sig til dette område omkring 1677, jf. fig. 2, men arkæologisk set er dette område af den historiske bymidte i Hobro meget dårligt undersøgt. Udgravningen i baggården til Adelgade 58, 60 og 60A er således med til at danne et mere nuanceret billede af bystrukturen i Hobro og strukturens udvikling over tid.

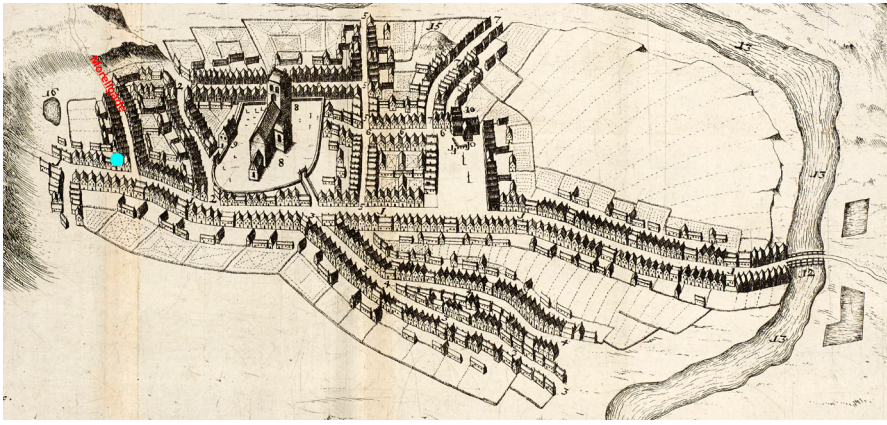

Fig. 2. Udsnit af Resens prospekt over Hobro fra 1677 med angivelse af pågældende lokalitet (blå prik) og Morellgade. (rød) Nord er til højre i billedet.

Lokalområdet i historisk kontekst

Hobro ligger centralt mellem Aalborg, Viborg og Randers med en afstand til disse på hhv. 46 km, 30 km og 25 km. Det er Mariagerfjord Kommunes største købstad, og den ligger i bunden af en glacial erosionsdal ud til Mariager Fjord. Bebyggelsen er placeret på det kuperede terræn nord og syd for byen, og al den gennemkørende trafik føres ned over disse dalskrænter i et kraftigt dyk mod Onsild Å.

Tidspunktet for Hobros opståen er endnu ikke fastslået, men byen opstod for enden af Mariager Fjord på en lav, smal landtunge, som fra syd skød sig ud i fjorden, jf. fig. 3. Herved blev den inderste del af fjorden, kaldet Vesterfjord, skilt fra. Tidligere var der mellem de to fjorde et bredt fjordvand, men efter opfyldninger er der i dag blot en smal å ved navn Onsild Å. Landtungen blev formentlig aflejret i stenalderhavet omkring en mindre holm, kaldet Kirkebakken. På bakken, der ligger ved hovedgaden Adelgade i den sydlige del af bykernen, blev byens romanske kvaderstenskirke bygget i 1100- eller måske 1200-tallet (nedrevet 1850). Sandsynligvis lå der en jævngammel bebyggelse ved Kirkebakken, langs den sydlige del af Adelgade og ved den inderste del af Skibsgade. Det hidtil eneste fund fra denne bebyggelse er en skakbrik fra 1150-1225, som vidner om et højstatusmiljø i eller ved Hobro i tidlig middelalder. Kongemagtens tidlige interesse for området fremgår også af ringborgen Fyrkat, opført omkring år 980, der er beliggende sydvest for den senere by, fig. 1.

I denne historiske kontekst befinder den aktuelle lokalitet sig i baggården til Adelgade 58, 60 og 60A i Hobro, i den sydlige del af byens middelalderlige hovedgade, jf. fig. 1.

Undersøgelsens resultater

De ældste aktiviteter, der blev fundet i baggården til Adelgade 58, 60 og 60A udgøres af mulige materialetagningsgruber for sand. Disse befandt sig i undergrunden og kan være forhistoriske. Efterfølgende er det stærkt skrånende terræn, der falder kraftigt fra vest mod øst, blevet påført opfyldslag, jf. fig. 4. Dette materiale er blevet tilført lokaliteten etapevis for at terrænregulere og byggemodne forud for byggeaktivitet i området. Desværre blev der ikke opnået nogle daterende holdepunkter for disse ældste aktiviteter, og de kan blot konkluderes at være strategisk ældre end de overliggende anlæg, der udgøres af nedenstående.

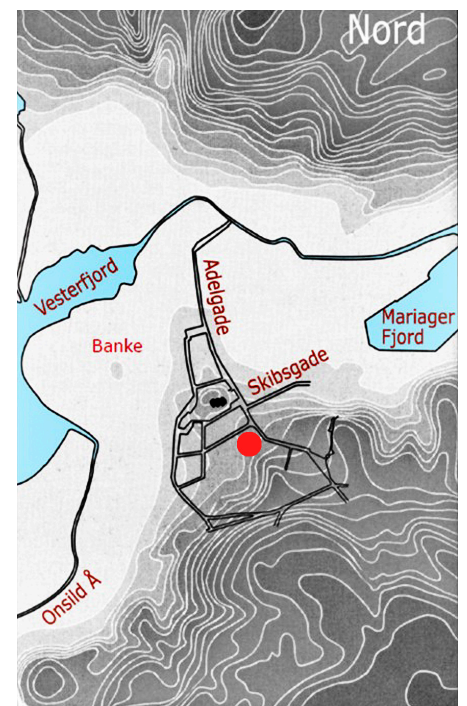

Fig. 3. Hobros byterræn med den nuværende kystlinje. Gadenettet er gengivet efter Trap 1859, og på Kirkebakken ligger Hobro kirke (sort firkant). Den pågældende lokalitet er angivet med rød prik.

Fig. 4. Sydvendte profil. Lagfølge visende nederst den lyse sandundergrund efterfulgt af de brunlige og til dels melerede opfyldslag, påført for at justere terrænet. Derpå ses en Ø-V orienteret brolægning, og herover et nedbrændt hus i form af spættede og sorte lag inden overgangen til en recent bræmme og terræn øverst. Set fra syd.

Først i renæssancen virker området for alvor til at være taget i brug, idet de første huse synes at dukke op på lokaliteten. Der blev således erkendt husrester, der med afsæt i fund af bl.a. yngre rødgods og kridtpibe-fragmenter kan dateres til 1500-1700-tallet. Det fundne hus udgøres af en øst-vest orienteret 8 m lang syldstensrække, der formentlig udgør den sydlige ydervæg, jf. fig. 5. Inde i huset befandt sig et lergulv samt resterne af en brolægning, der muligvis kan henføres til en ældre fase af huset. Over husresterne lå et brandlag, der kunne tyde på et endeligt af bygningen i en brand, jf. fig. 4-5. Evt. i forbindelse med en af de utallige bybrande, som hærgede Hobro i 1600-tallet. Efterfølgende ses brandtomten at være blevet planeret.

Der er formentlig tale om en øst-vest orienteret bygning, hvis bredde ikke kendes. Udstrækningen af de tilknyttede lag afslører imidlertid, at huset fortsætter mod nord. Selve funktionen af bygningen er imidlertid uvis, men på original 1-kortet fra 1867 ses syldstensrækken at ligge i nogenlunde overensstemmelse med en U-formet ejendom orienteret øst-vest på Adelgade, jf. fig. 6. Det synes at dreje sig om de nuværende adresser Adelgade 60 og 60A, der tidligere har været forbundet med en mellem-/sidebygning mod nord. Det er uvist, hvornår denne mellembygning er revet ned, men den har tydeligvis lagt samme sted som de fundne husrester. Der synes hermed at være belæg for en stedkontinuitet fra det første hus opføres i renæssancen og frem til i hvert fald 1800-tallet, om end bygningen kan have ændret funktion og udformning gennem tiden.

Fig. 5. Midt i billedet ses den øst-vest orienterede syldstensrække til det nedbrændte hus. Til højre herfor ses forrest i billedet det sorte og spættede brandlag. Bagerst i billedet ses resterne af et lergulv. Set fra øst.

Sammenfatning og perspektivering

De påtrufne kulturhistoriske levn viser, at lokaliteten har været i brug over en lang periode. Selve husresterne og dateringen af disse til 1500-1700-tallet viser således, at Hobro har været udstrakt hertil i renæssancen. Et forhold der også afspejles i Peder Hansen Resens Hobro-prospekt fra 1677, jf. fig. 2, samt i 1700-tals kort og prospekter over byen i øvrigt. På disse ses lokalitet således at befinde sig perifert i den sydlige del af byen samt at være forholdsvis sparsomt bebygget. Først i 1800-1900-tallet synes bebyggelsen at blive mere omfattende denne vej ud af byen. Undersøgelsen har dermed givet et indblik i Hobros bebyggelse mod syd, og de gjorte observationer bidrager således til at tegne et topografisk billede af den eftermiddelalderlige bygningskultur i Hobro. Et billede der forhåbentlig vil nuanceres og udbygges ved fremtidige undersøgelser.

Hvis du vil vide mere

Jensen, Chr. Vrængmose, S. Bergmann Møller og B. Springborg: *Byarkæologi i Hobro*. Nordjyllands Historiske Museum. Årsberetning 2006, s. 20-28.

Møller, S. Bergmann & B. Springborg: *Middelalderens og renæssancens Hobro – samt lidt om nyere tid*. Fra Himmerland og Kjær Herred 2008, s. 105-131.

Beretning for ÅHM j.nr. 7220 Adelgade 60, Hobro. Nordjyske Museer 2022.

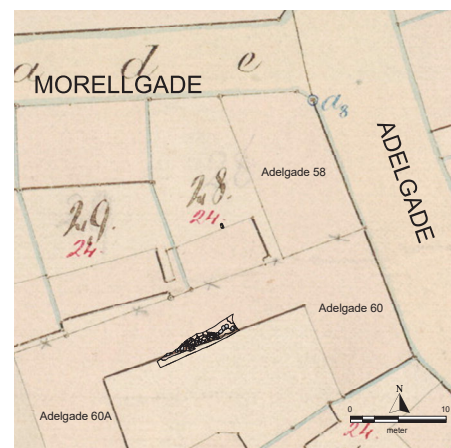

Fig. 6. Original 1-kortet fra 1867 med angivelse af de nutidige adresser. Over kortet er lagt det nedbrændte hus fra 1500-1700-tallet, og der ses at være overensstemmelse mellem det fundne og ejendommen Adelgade 60 og 60A.

Udgravningsdata

Adelgade 60, Hobro

- Nordjyske Museer ÅHM j.nr. 7220
- Udgravningsperiode: 17. februar til 27. februar 2020
- Fund & Fortidsminder: 17.07.03 sb 142
- Slots- og Kulturstyrelsen jnr. 20/00966
- Bygherre: Primabo/Økoplan ApS ved Hans Pandi
- Undersøgt areal: 79 m²

- Deltagere i udgravningen:
 - Arkæolog Kenneth Nielsen
 - Arkæolog Jeanette Ladefoged Halkier

- Dokumentationsmateriale (fund, fotos, opmålinger m.v.) opbevares på Aalborg Historiske Museum, Vang Mark 25, 9380 Vestbjerg